

Det politiska samarbetet försvåras av Zanu-eliten

Det ligger en skräckblandad förväntan över Harare idag. De svåra åren med hyperinflation och varubrist är förbi. Det har gått ett halvår sedan en samlingsregering under premiärminister Morgan Tsvangirai tillträdde. Inflationen är borta i Zimbabwe och det finns varor att köpa.

ROBERT MUGABE ÄR FORTFARANDE PRESIDENT, men inte vald. Han vägrade att erkänna Tsvangirais seger och behöll makten och generalerna i *Joint Operations Command* (JOC) blockerade regeringsskiftet efter valet. JOC leds av försvarsminister Emmerson Mnangagwa, som av många anses vara Zimbabwes rikaste man. I april i år bildade han en ny rörelse, *The Social*

Revolutionary Council, som genom nya farminvasioner stör arbetet i regeringen och framförallt försöker förhindra tillkomsten av en ny demokratisk grundlag. Invasionerna utförs av en paramilitär grupp som kallar sig "krigsveteraner". Jabulani Sibanda och Joseph Chinotimba, som leder milisen, deltog aldrig själva i befrielsekriget.

Generalerna i Joint Operations Command har tidigare sagt att de aldrig ska acceptera Morgan Tsvangirai. I juli i år hade de ändrat åsikt.

Foto: Tsvangirayi Mukwazhi

Mugabe har skylldet ekonomiska sammanbrottet på utländska sanktioner mot Zimbabwe. Men omvärldens riktade sanktioner avser endast kärnan i vad man skulle kunna kalla zanumakt, ett militär-politiskt ekonomiskt beskyddarsystem under Zanu PF.

DEN POLITISKA DELEN AV ZANUMAKTEN växte fram redan under befrielsekriget då Mugabe utplånade varje oppositionsyttring inom befrielsefronten. Vid självständigheten 1980 drev han på för att införa en enpartistat, men fick hårt motstånd från demokratiska krafter. Efter omfattande massakrer mot civilbefolkningen i Matabeleland krossades oppositionen och i praktiken blev Zimbabwe en enpartistat med Mugabe som enväldig ledare 1987.

Zanufieringen av ekonomin inleddes omedelbart efter självständigheten. Partiet fick hjälp med att bygga upp sina holdingbolag Zidco och MS-syndicate av den engelsk-rhodesiska koncernen Lonrho som snabbt bytt sida. I toppen av holdingbolagen fanns, förutom Lonrhos män, Emmerson Mnangagwa och Sidney Sekeramayi, båda med ledande befattningar i den överdimensionerade säkerhetstjänsten. Idag är de försvars- respektive säkerhetsminister.

De europeiska och amerikanska "smarta sanktionerna" är lite olika. I huvudsak riktas de mot cirka 200 personer i centrum av zanumakten. Deras banktillgångar är frusna och de har reseförbud till Europa och USA.

Den amerikanska lagen *Zimbabwe Democracy and Economic Recovery Act* (ZIDERA) går lite längre: man motsätter sig lån från Världsbanken och IMF till regeringen, samt investeringar i företag knutna till kärnan av zanumakt.

ZIDERA antogs 2001 men trädde i kraft i mars 2003 medan de europeiska sanktionerna drogs igång 2002. Men sönderfallet i ekonomin började betydligt tidigare.

DEN SYMBOLISKA FALLUCKAN BLACK FRIDAY inträffade redan den 14 november 1997 då valutans värde sjönk med 60 procent på fyra timmar. Marknaden förstod då att Mugabe tänkte finansiera de enorma budgetunderskotten med nytryckta pengar.

Ett år senare gick botten definitivt ur ekonomin när Mugabe, utan att konsultera regeringen, valde att gå in i Kongo med trupper. Ett krig som kostade den zimbabwiska staten en miljon dollar om dagen.

Biståndsgivarna varnade regeringen för att man inte kan betala militära äventyr med biståndspengar. Sverige, till exempel, trappade successivt ner det bilaterala biståndet från 162 miljo-

ner kronor 1999 till 72 miljoner kronor 2001. Därefter upphörde biståndet. I Kongokriget fullbordades sammansmältningen mellan det militärpolitiska komplexet och en framväxande ekonomisk maffia. Generalernas privata inköps- och transportbolag profiterade på kriget. Redan tidigare fanns Mnangagwas mångåriga affärsvännar Billy Rautenbach och John Bredenkamp med sina diamantföretag i Kongo. Den dåvarande försvarsministern Moven Mahachi, som mot-

satte sig diamantsmugglingen och det nära samarbetet med Bredenkamp, eliminerades genom en politisk bilolycka 2001.

Mnangagwa tog över operationerna i Kongo och förde ut värden för fem miljarder dollar. Bredenkamp var vapensmugglare för Ian Smiths rasistregim under apartheidtiden och kringgick skickligt vapenbojkotten mot den illegala Rhodesiaregimen. Hans namn har inte oväntat dykt upp i utredningarna runt de korruptionsomsusa-

de Gripenaffärerna i Sydafrika. Rautenbach var agent i den fruktade rhodesiska säkerhetstjänsten och är efterlyst i Sydafrika.

OM DE EKONOMISKA SANKTIONERNA vore orsaken till det ekonomiska kaoset i Zimbabwe borde det återspeglas i handelsstatistiken med USA. Det sker visserligen en nedgång i handeln åren efter 2000. Men det är de årliga exporttopparna i september som saknas. Tobaksodlingen närmast försvann de första åren av jordreformen. Men från 2006 och framåt finns septembertopparna där igen. De nya jordägarna odlar och säljer tobak igen.

Förmodligen har presidentens uppmaning att kränka den grundlagsbefästa rätten till privat egendom spelat en betydligt större roll för ekonomin än de kirurgiska sanktionerna mot eliten. Vem vill handla med ett företag, om man inte vet om krigsveteranerna tagit över det nästa dag.

Inte ens Zanu-PF politikern och affärsmannen Phillip Chiyangwa ville investera på hemmaplan då inflationen räknades i 21 nollor på årsbasis. Under de svåra åren utökade han istället sin Rolls Royce-flotta. Miljoner zimbabwiska gästarbetare i Sydafrika betalade hans lyxliv när de skickade hem rand till sina fattiga släktingar. Det var förbjudet att inneha utländsk valuta och vanligt folk tvingades att växla till sig en alltmer värdelös zimbabwisk dollar. För varje hemskickad tusenlapp fick mottagaren behålla 20 cent i reellt värde. Eliten växlade sedan till sig den utländska valutans för denna löjliga kurs och kunde därefter placera pengarna utomlands eller köpa lyxvaror. Chiyangwa uttryckte sig rakt på sak:

– Jag är rik för jag är med i Zanu-PF.

Zimbabwiska gästarbetare skickade hem rand till sina fattiga släktingar. För varje tusenlapp fick mottagaren 20 cent i reellt värde. Eliten växlade till sig valutans för denna kurs och placerade pengarna utomlands. Zanu-PF-politikern Phillip Chiyangwa sade rakt ut:
– Jag är rik för jag är med i Zanu-PF.

President Robert Mugabe och premiärminister Morgan Tsvangirai visar glada miner trots att deras samarbete är mycket komplicerat.

Foto: Tsvangirayi Mukwazhi

MED OPPOSITIONSPARTIET MDC:S Tendai Biti som finansminister försvann zanelitens möjligheter att berika sig. Och nu vill Biti strama upp statens kontroll av mineraler. Zimbabwe har avstängts från att sälja diamanter efter en undersökning av Kimberley Processen. Efter att Biti offentliggjorde sina planer erhöll han ett kuvert med fem revolverkulor och texten "Förbered ditt testamente". Många analytiker har kopplat ihop händelsen med att Mnangagwa och Rautenbach har planer på att ta över 600 gruvor.

Samarbetsavtalet mellan ZANU-PF och MDC, *Global Political Agreement*, undertecknades den 15 september 2008. Målet med GPA är att man inom två år skall utarbeta en ny, demokratisk grundlag. I den politiska kurragömmalek som nu pågår håller båda parterna god min. Mugabe vill inte öppet framstå som en brutal diktator. Han har varken stöd i södra Afrikas samarbetsorgan SADC eller i Afrikanska Unionen och är alltmer pressad av omvärlden. Premiärminister Tsvangirai vill inte avbryta arbetet med en ny grundlag på "mindre" frågor som till exempel att flera av hans parlamentsledamöter har fängslats.

En ny demokratisk grundlag skulle effektivt göra slut på Zanurepubliken, som vilar på den grundlag som antogs vid självständigheten. Efter 18 tillägg har den förvidits och skapat en enväl-

dig president. I juli, vid första grundlagsmötet i parlamentet, kom Chinotimba in med sina veteraner och orsakade stort kaos. Bland annat slängde man vattenflaskor på parlamentets talman Lovemore Moyo och mötet fick avbrytas.

Efter valet i mars 2008 gjordes det upp dödslistor på oppositionen och cirka 300 personer dödades innan GPA undertecknades ett halvår senare. Tendai Biti berättar i en öppen intervju att han är rädd för att bli mördad, men menar att det internationella samfundets uppmärksamhet räddat honom och Tsvangirai.

OSÄKERHETEN ÄR STOR HOS ALLMÄNHETEN i Zimbabwe. Man ser positiva tecken sedan Tsvangirai blev premiärminister. Skolor och kliniker har öppnats. Snart finns det oberoende dagstidningar igen.

Men ungdomsmilisen "de gröna bombarna" rekryteras till polisen och stora vapenlastar har anlänt till Zimbabwe. Många människor frågar sig varför ett land som är beroende av mat hjälp från omvärlden köper ammunition. Är det trots allt för stora värden på spel för att ledarna inom zanutakten skall mena allvar i grundlagsarbetet?

BIRGER NORDSTRÖM